

Утицај пандемије вируса корона на образовање

Саша Степановић¹

Висока школа социјалног рада, Београд, Србија

Апстракт Пандемија вируса корона 2019/20. утицала је на образовне системе широм света, што је довело до масовног затварања школа и факултета. Од 3. априла 2020. године преко 1,7 милијарди ученика и студентата претрпело је да похађа образовне институције због њиховог затварања које је било последица одбране од вируса Covid 19. Преко 180 држава је спровело затварање образовних институција на простору целе државе што је утицало на 97% светске популације ученика. Затварање школа не утиче само на ученике, студенте, наставнике и породице, већ има и шире економске и друштвене последице. Затварање школа као последица одговора на Covid 19 осветлило је различите друштвене и економске проблеме као што су: дијигнално учење, бескућништво, недостатак хране, као и здравствена нега, дечја нега, интернет, стиновање и помоћ старима и особама с инвалидитетом. Утицај је био још тежи за децу са сметњама у развоју и њихове породице, јер је изазвао прекид образовања, проблеме са негом и збрињавањем, као и последичне економске издације за породице које не могу да раде. Као одговор на затварање школа, Унеско је предложио спровођење програма образовања на даљину и отворених образовних ресурса и платформа које ће школе и наставници корисити како би били присутни сваком ученику и на тај начин ораничили прекид и ремећење образовања и наставе.

Кључне речи: образовање, Covid 19, пандемија, образовање на даљину, дијигнално учење.

Увод

Кроз само неколико недеља вирус корона (Covid 19) је променио начин на који су до сада ученици били подучавани широм света. Те промене показују како би образовање могло да се промени набоље, али и нагоре на дужи стазе. Како се вирус корона брзински ширио преко Азије, Европе, Средњег истока и САД-а, државе су спровеле брзе и одлучне мере како би ублажиле развој пандемије у њеном пуном облику.

1 salenono86@gmail.com

Са више од 1,7 милијарди ученика који не одлазе у школе и стотине милиона оних који самостално уче преко дигиталних платформи, ова ситуација ће преобликовати школске институције, идеју о образовању и шта то учење подразумева у 21. веку. Пандемија приморава наставнике, ученике и родитеље да размишљају критички, решавају проблеме, буду креативни, да комуницирају, сарађују и буду ажурни. На овај начин ученици ће преузети одговорност за своје учење, разумеће како уче, шта воле и каква им је подршка потребна. Персонализоваће своје учење према својим интересовањима, иако систем неће, јер се обраћа „просечном ученику“, занемаривајући оне ученике изнад и испод просека (Stepanović, 2018). Иако технологија спаја људе из њихових домова, њена ограничења за учење су можда у овом тренутку постала очигледнија. Ова криза осветљује дубоке неправедности, не само у томе ко поседује уређаје и приступ интернету, што је од кључне важности, већ и у томе ко је способан да сам учи и чији родитељи имају времена да му помогну. На овај начин схватамо важност школе, која не представља само место за учење, већ и социјализације, бриге и подучавања, место комуникације и заједничког простора.

Ванредна ситуација проузрокована пандемијом вируса корона донела је и промене у настави које подразумевају ближи однос ученика с наставницима, персонализацију и независност. Али начин на који је промена спроведена, преко ноћи, без икакве обуке и често без одговарајућег протока интернета, великом броју корисника оставиће горак укус на читаво искуство. Многи људи ће вероватно наставити да повезују онлајн учење са затварањем школа и градова, присећајући се фрустрација док су покушавали да приступе платформи или покушавајући да схвате градиво које за њих није имало смисла. Ово може бити краткорочна прилика за компаније које обезбеђују могућност дигиталног учења, али да би ово постао нов метод учења, требало је да буде спроведен на другачији, спремнији начин.

Када пандемија прође, школе би могле да доживе „револуцију“ на основу овог искуства или да се врате досадашњој пракси. Претпоставке су да ће свет тада, погођен повећаном стопом незапослености и рецесијом, захтевати више од тога. Образовање ће можда бити споро променљиво, али економија ће након пандемије вируса корона то захтевати (Brooks et al., 2020).

(Не)једнакост

Прелазак ученика широм света у дигитални свет учења је оштро показао велике неједнакости у образовном систему, од изненађујућег броја деце која се ослањају на школу која им обезбеђује храну и безбедно окружење до дигиталне поделе у којој су деца без уређаја и одговарајуће интернет конекције одсечена од учења у потпуности (Barrett, 2020).

Према подацима ОЕЦД-а (OECD, 2020) у Словенији, Норвешкој, Данској, Пољској, Литванији, Аустрији, Швајцарској, Исланду и Холандији преко 95% ученика има рачунар који користи за праћење наставе, док у Индонезији само 34% ученика има

приступ интернету. У САД-у скоро четвртина петнаестогодишњака из породица са незавидним економским статусом изјаснила се да не поседује рачунар за рад. Ове поделе ће се највероватније погоршати како породице буду губиле своје послове и економска криза буде утицала на најмаргинализоване групе сваког друштва, што ће утицати и на њихову децу (Bayham & Fenichel, 2020).

Школе се суочавају с тешким избором: ако не спроводе наставу на даљину, сви ученици ће пропустити план и програм; а друге стране, ако организују наставу на даљину, знатна група деце која нема приступ интернету и рачунарима биће изопштена из наставног процеса и на тај начин још више губити од градива (Lee & Lubienski, 2017).

Јаз међу ученицима није ограничен само у приступу интернету, ради се и о моћи и привилегији родитеља. Ако узмемо за пример медицинску сестру или достављача хране који морају да обављају своје дужности и током пандемије, они једноставно немају времена да помогну деци за учење код куће. Такође, сваки родитељ није довољно информатички образован да помогне деци да пређу са редовне наставе на дигиталне платформе за учење.

Оптимизам у односу на усвајање технолошких метода учења помешан је с песимизмом који се односи на (не)једнакост (OECD, 2020).

За разлику од деце из развијених средина која ће пронаћи алате који су им потребни уз помоћ родитеља или татора, деца из економско нестабилних породица ће се суочити са различитим изазовима Масловљеве хијерархије: недостатак хране и склоништа које су школе обезбеђивале, подршка при учењу и недостатак финансијске помоћи који су ублажавале породично економско стање.

Јасно је да није једини проблем у приступу уређајима. Ако ученик не зна да учи самостално, ако не зна да организује своје време, ако нема довољно мотивације, једноставно неће бити успешан у оваквим условима.

ОЕЦД је једна од многобројних организација која се залаже за повећан приступ отвореним онлајн образовним ресурсима и платформама за дигитално учење за ученике и наставнике (OECD, 2020). Како би школе биле успешне у спровођењу овог вида наставе, и наставницима је потребна обука и подршка.

Ова криза такође наглашава улогу школе коју она има изван граница учења у настави. У тренутку када школе треба да се прилагоде новом начину рада, многе су забринуте на који начин ће нахранити своје ученике. Округ Гвинет у Џорџији, један од највећих школских области у САД-у, храни деведесет хиљада ученика дневно. Та област је главни пример како школе нису само образовне институције, већ и носиоци друштвене бриге о деци у Америци (Ngumbi, 2020).

Ова пандемија је створила јасну слику и о обавезама наставника у образовном систему. То подразумева све, од испуњавања свих стандарда учења, спровођења наставе преко усавршавања нових технологија и дигиталних платформи, као и бригу за физичко и емотивно благостање својих ученика.

Пандемија је освестила људе о изазовима са којима се наставници сусрећу и ставила фокус на још један аспект, а то је одговорност и значај наставног кадра.

Електронске учионице

Многе школе су биле неспремне да пређу на онлајн електронски систем рада преко ноћи. Наставници широм света се слажу да им је неприлика која их је задешила ипак донела неке предности у начину рада. Један од примера је „изокренута учионица“ (Bennett et al., 2013). То је педагошки концепт који предвиђа измену у организовању наставног процеса, а у циљу побољшања квалитета наставе уз примену савремене технологије. Тај концепт, као што му и име каже, представља „изокретање“ наопачке неких елемената традиционалне наставе као што су предавања, домаћи задаци и слично (Ibid.). Управо у таквој атмосфери, ученици стичу основне вештине и знања код куће уз помоћ мултимедијалних садржаја и презентација са платформи, а онда долазе на онлајн наставу да надограде знање заједно са наставником. На тај начин када ученици присуствују часу наставници са њима могу да раде на вишем нивоу савладавања вештина, као што је анализа и евалуација. Овај систем рада не представља нов концепт, али новонастала ситуација је подстакла његово спровођење.

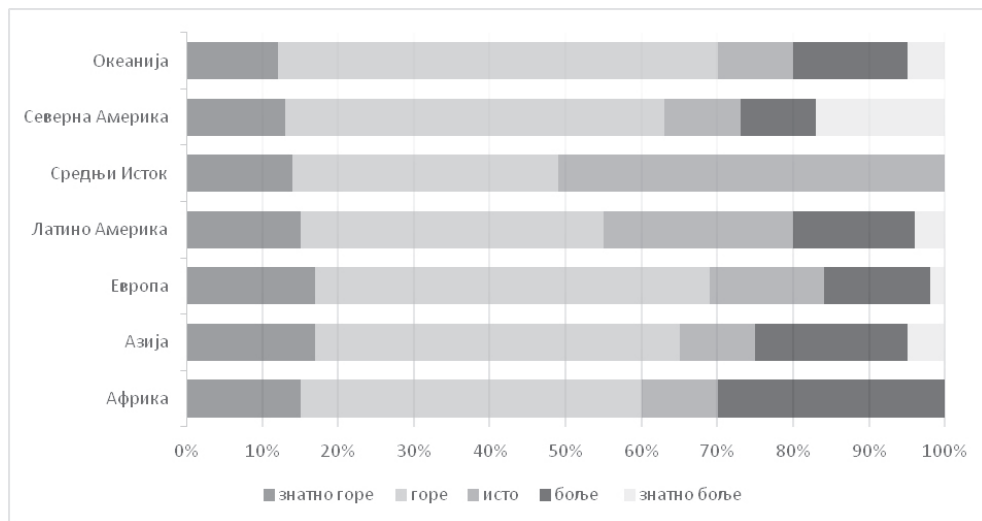
Још једна позитивна страна јесте постојање софтвера као што су Microsoft teams и Zoom, који омогућавају наставницима да виде своје ученике у току рада (UNESCO, 2020a). То им доноси интеракцију с ученицима и повратну информацију (feedback) у реалном времену. Наставницима је сада омогућено да са мање успешним ученицима раде на приватном разговору и пруже им додатну подршку која им је потребна, док остатак одељења независно и самостално ради на свом задатку. То би у бучној учионици било неизводљиво. Ово је добродошло и интровертним и повученим ученицима који сада могу да учествују у наставном раду осећајући се самоувереније јер их не посматрају њихови вршњаци.

Преусмеравање на дигиталне платформе је проузроковало много изазова, али је и повећало самоувереност наставника у раду с технологијом и самом раду на даљину. Наставници покушавају и прилагођавају се невероватном брзином, размењујући међусобна искуства о томе шта се за њих показало као добро решење, а шта не (UNESCO, 2020b). Наставници у тренутку пандемије вируса корона, чини се више него икада, размењују искуства са својим колегама. Искуства у пракси показују да сваки наставник може да види начине на које његове колеге раде, што иначе није толико чест случај. Не постоје позитивни аспекти за милионе ученика који немају приступ интернету или чије школе и наставници немају ресурса чак ни да испробају дигитално учење (Kawano & Kakehashi, 2015). У зависности од тога колико пандемија буде трајала, владе држава широм света ће бити принуђене да нађу креативне начине да укључе сву децу у образовни систем (Ibid.).

Примена технологије у доба вируса корона

Оно што ће се десити са подучавањем путем технологије након пандемије вируса корона зависиће искључиво од тога како се квалитет технологије показао. Нису сви оптимисти. Компаније које се баве технолошким образовањем спровеле су различита истраживања за више од 2.000 дигиталних образовних платформи које са баве образовањем на свим нивоима, од предшколског узраста, преко ученика

основних и средњих школа, до студената и одраслих. У последњем спроведеном истраживању половина испитаника је дала песимистичан одговор на питање које је гласило: „Да ли ће пандемија вируса корона побољшати или погоршати образовни систем у глобалу?“ (HolonIQ, 2020). Резултати истраживања приказани су на слици 1.

Слика 1. Графички приказ спроведеног истраживања о утицају вируса корона на образовање у свету (HolonIQ, 2020)

По мишљењу стручњака, пандемија ће показати да технолошко образовање није остварило оно у чему би требало да буде најмоћније, а то је оснаживање везе између наставника и ученика (OECD, 2020a). Јако је важно развити решење за технолошко образовање које се ослања на однос између ученика и наставника, а не само на пуку репродукцију градива.

Јасно је да су у овој ситуацији наставници кључ, посебно код ученика млађег школског узраста. Решење за успешност наставе јесу добри наставници који могу да пруже помоћ и подршку, као и да пренесу градиво, у комбинацији са квалитетним садржајем и добром опремљеношћу технологијом.

Оно што представља светлу страну ситуације јесте да велики број интерактивних прилагођених платформи за учење није искористио целокупну ситуацију како би додатно зарадили, већ, напротив, помажу да се криза превазиђе. Од почетка фебруара велики број платформи за учење је постао бесплатан за коришћење свим школама и њиховим ученицима (UNESCO, 2020c).

Постоји велики број веб-страница које су се посветиле образовним методама рада у време пандемије вируса корона прикупивши обимну грађу различитог материјала који се бави иновативним приступима. Такође су припремили базу одабраних приступа у образовном раду у кућном окружењу (пример сајт: www.HundrEd.org). Није проблем у недостатку алата, већ у немогућности да се добре идеје размене.

Један од добрих примера у превазилажењу недостатка образовне технологије је Република Србија, која образовне садржаје усклађене с наставним планом и програмом емитује на националним фреквенцијама како би били приступачни сваком ученику. Као што је и горе наведено, као мана овог начина рада истиче се обраћање просечном ученику и немогућности интеракције и повратне информације, у којој би наставник увидео у току предавања да ли је ученик разумео наставни садржај, како би могао да настави са наставним планом и програмом (Stevanović, 2018). Наставницима је остављено мало простора за појединачан рад са сваки од ученика због потребе да ускладе наставни материјал са пређеним градивом кроз телевизијско емитовање, услед чега се дешава да се ученицима представи превише материјала за самостални рад, а не остави довољно простора за вежбање.

Изван граница технологије

Новонастала ситуација услед пандемије вируса корона оштро нас подсећа како су школе у основи базиране на интеракцији између наставника и ученика, ученика и њихових вршњака, као и наставника са својим колегама.

На електронској настави наставник не може да створи праву слику о нивоу учења ученика на часу, као ни увид у то да ли ученик јасно разуме пређено градиво.

По речима директора интернационалне школе у Монци, наставнике је у доба пандемије вируса корона било јако тешко одвојити од својих ученика и од својих колега јер су навикли на час који је базиран на међусобној интеракцији и живом окружењу (Sachdev, према: Anderson, 2020). Ово искуство, у каквом се до сада наставници нису нашли, показује снагу заједнице и способност прилагођавања и међусобне колаборације. Истиче се да је превасходно важна добробит самих ученика, њихова сигурност, и све то уз подршку наставника пружену на даљину (UNESCO, 2020d).

Ове брзе промене у образовању изазвале су одређен ниво непријатности, али су и показале нове примере иновација у образовању. Иако је прерано да судимо како ће Covid 19 даље утицати на образовни систем широм света, постоје назнаке које сугеришу да би могло да има трајни утицај на развојни пут иновација у образовању и процеса дигитализације.

Даље ће бити приказана и анализирана три правца у којима би се образовање у будућности могло преобликовати (World Economic Forum, 2020):

1. образовање суочено с променом могло би довести до изненађујућих новина

Споре промене у васпитно-образовним институцијама су и даље базиране на традиционалном приступу, са вековима старим облицима предавања, старомодним традиционалним учионицама и усађеном институционалном пристрасношћу. Институционална пристрасност подразумева тенденцију у процесу рада или праксе одређених институција која резултује у фаворизовању одређене друштвене групе и

деградирању друге (Rospenda & Richman, 2005). То се дешава у свим институцијама, па чак и у образовном окружењу. Најчешћи примери су родна или културална пристрасност. Често се среће родна подела улога где су девојчице задужене за чишћење учионица, а дечаци за теже физичке послове, или се од дечака чешће очекује да су бољи у спорту, а девојчице у уредности свезака (Ibid.).

Међутим, Covid 19 је постао покретач за образовне институције широм света да пронађу иновативна решења у релативно кратком временском периоду. Како би помогли спречавању ширења вируса, ученици у Хонгконгу су почели да уче од куће преко интерактивних апликација. У Кини, 120 милиона Кинеза има приступ материјалу за учење кроз емисије које су емитоване уживо на телевизији. Друга, једноставнија, међутим мање креативна решења су имплементирана широм света (Vota, 2020).

У једној нигеријској школи, стандардни асинхрони алати за онлајн учење (као што је читање материјала преко Google Classrooma) допуњени су синхроним, лицем у лице видео-инструкцијама како би се ублажило затварање школа (World Economic Forum, 2020).

Слично, ученици једне школе у Либији су почели с усвајањем онлајн учења чак и за предмете као што је физичко васпитање. Ученици су снимали и слали своје снимке тренинга и спортских активности својим наставницима као део домаћег задатка, чиме су натерани да стекну нове дигиталне вештине. Иако је ученицима било потребно свега неколико минута да обаве спортску активност, проводили су сате савладавајући нове техничке изазове с којима се до тада нису сусрели (као што је снимање, обрађивање и слање видеа у одређеном формату) (World Economic Forum, 2020).

Како је 5G технологија све више превладала у земљама као што су Кина, САД и Јапан, научници очекују да ће у будућности ученици све више прихватити концепт „учење било где, било кад“ у различитим форматима дигиталног образовања (Dlearn, 2019). Традиционално учење у учионицама биће допуњено новим начинима учења – од емитовања предавања уживо до предавања коришћењем различитих иновативних мултимедијалних садржаја. Учење би могло да постане свакодневица која би била интегрисана у рутину сваког ученика.

2. Сарадња између државног и приватног сектора ка заједничком образовном циљу

Од експанзије вируса корона настао је велики број коалиција и удружења (конзорцијума) са различитим организацијама које им пружају подршку, као што су владе република, издавачке куће, технолошки провајдери, мрежни телекомуникацијски оператери. Они су заједничким снагама допринели дигиталним платформама, што је представљало тренутно решење у кризној ситуацији. То би могао да постане превладавајући значајан тренд у будућности образовања, посебно у школама које финансира држава.

У Кини је Министарство образовања оформило групу различитих чланова који ће развити нову платформу са могућношћу онлајн учења, емитовања поседујући

своју виртуалну меморију (cloud). Такође, задатак ове групе је био да унапреди постојећу образовну инфраструктуру, на чијем су челу били Министарство финансија и Министарство информативних технологија (UNESCO, 2020e).

Слично, форум у Хонгконгу је сачињен од преко шездесет образовних организација, издавачких кућа, медијских кућа, који су обезбедили више од 900 образовних средстава укључујући видео-записе, поглавља из књига, алате за оцењивање и самопроцену и бесплатна саветовалишта (Ibid.).

Кроз овакве примере јасно је да иновације у образовању привлаче пажњу, поред државног сектора, и цивилног сектора, различитих непрофитабилних организација и удружења. У последној деценији примећено је далеко веће интересовање и улагање које долази из приватног сектора у образовна решења и иновације (Narasimharao, Kanchugarakoppal, & Fulzele, 2013). Од Мајкрософта (Microsoft) и Гугла (Google) из Америке, преко Самсунга (Samsung) из Кореје до Алибабе (Alibaba) у Кини, корпорације све више придају значаја едуковању популације (Ibid.). Иако су иницијативе до експанзије Covida 19 биле доста ограничене и често изоловани случајеви, пандемија је проузроковала много већи обим заједничког усмерења међуиндустријских коалиција ка заједничком образовном циљу.

3. Дигитална подела би могла постати још израженија

Већина школа покушава да пронађе привремена решења у наставку подучавања, али квалитет учења доста зависи од нивоа и квалитета дигиталном приступу. На крају крајева, у тренутку пандемије, само 60% популације на свету има приступ интернету (Clement, 2020). Док су виртуелни часови на таблетицама подразумевани у Хонгконгу, на пример, многи ученици у мање развијеним економским земљама се ослањају на предавања и задатке које добијају путем мејла или WhatsApp мобилне апликације (Wong, Goldsman, & Tsui, 2016).

Штавише, што су поједине породице мање финансијски стабилне и дигитално образоване, то ученици из тих породица више заостају у градиву које је електронски пласирано. Када су часови одржавани преко интернета, ова деца често изостају због непоседовања дигиталних уређаја и интернет услуга. Уколико цене приступа не падну, а квалитет приступа се не повећа у свим земљама, јаз у квалитету образовања, и самим тим и социоекономска неједнакост, биће у будућности још већи.

Дигитална подела би могла постати још екстремнија ако би приступ едукативном садржају зависио од најновијих технологија (World Economic Forum, 2020). Брзо ширење Covida 19 је демонстрирало важност изградње отпорности (резилијентности) како бисмо се сучили са различитим проблемима од пандемијске заразе све до брзе технолошке промене.

Пандемија је такође пружила могућност да нас подсети које вештине су ученицима потребне у овом непредвидивом свету, као што су доношење одлука, креативно решавање проблема, а можда, изнад свега, прилагодљивост. Како би ове вештине постале приоритет свим ученицима, резилијентност мора бити уграђена и у образовни систем такође.

Утицај промене образовног система на породицу ученика

Ова краткорочна промена у образовном домену оставила је јак утицај на породице широм света. Учење од куће не представља само огроман шок за продуктивност и свакодневне активности родитеља, већ такође и за друштвени и образовни живот детета. На разочарање многе деце, она не остају у својим домовима да би се играла, већ да би наставила своје образовање у нади да неће пропустити много у односу на оно што је предвиђено наставним планом и програмом.

Породица је важна карика у образовању детета и општеприхваћено је да обезбеђује важан допринос код дететовог учења, како су то описали Бјорклунд и Салванес (Bjorklund & Salvanes, 2011). Тренутна глобална експанзија школовања од куће на први поглед изгледа поприлично ефективна и позитивна. Али, типично се ова улога посматра као додатак свему ономе што дете обради на школском часу. Родитељи помажу деци у учењу математике тако што им наводе једноставне математичке проблеме из свакодневног живота или им осветљавају лекције из историје подсећајући их на путовања на којима су обишли важне музеје и знаменитости. Али бити главни извор знања, чак и уз помоћ електронског материјала, друга је ствар.

Иако се многи родитељи успешно сналазе у овој улози (Cluver et al., 2020), није могуће то генерализовати на целу популацију. Дакле, иако ће глобално школовање од куће произвести доста инспиративних тренутака, неких љутих момената, неких смешних ситуација, можда изазвати осећај фрустрације, мало је вероватно да ће у просеку заменити знање које би дете стекло у школи. Још већа поента је да ће постојати знатне разлике у степену помоћи које ће породице моћи да пружи својој деци током учења.

Кључне разлике подразумевају количину времена посвећеног учењу, некогнитивне вештине родитеља, изворе (нпр. немају сви могућност приступа најбољим онлајн материјалима) и такође ниво знања – некада је изазовно помоћи детету да научи нешто што ни сам родитељ не разуме. То ће за последицу произвести повећану неједнакост знања међу вршњацима (Oreopoulos, Page, & Stevens, 2006).

Оцењивање

Затварање школа и факултета не ремети само наставу широм света, већ утиче и на процес оцењивања, где је већ велики број испита одложен или отказан. Оцењивање у тренутку пандемије Covida 19 посматрано је као мање битно и многе образовне установе су га једноставно занемариле. Али сврха оцењивања је и да се добије повратна информација о дететовом напретку. Недостатак те информације проузрокује немогућност препознавања како потенцијала тако и тешкоћа у учењу код детета, те може оставити дугорочне последице на дете. Андерсен и Нилсен (Andersen & Nielsen, 2019) су у свом истраживању посматрали последицу великог информационог пада *шесћовној сисџема* у Данској. Као последица тога, одређени број деце није могао да

учествује у изради теста. Аутори приказују да су ученици приликом израде теста две године касније имали повећан резултат за 9% на тестовима из математике и читања.

Важно је истакнути да затварање институција не утиче само на оцењивање у оквиру школа, већ и на све важне јавне манифестације које су отказане. У зависности од трајања стања које подразумева затворене образовне институције, широм света ће највероватније бити примењене сличне мере. Једна потенцијална алтернатива за отказано оцењивање јесу предвиђене оцене, али Марфи и Вајинс (Murphy & Wyness, 2020) показују да оне често нису веродостојне, и да су предвиђене оцене за ученике из независних економских средина ниже него код ученика вишег економског статуса. Друго решење је оцењивање на основу процене наставника, уместо тестова и испита.

Докази из различитих окружења показују велика системска одступања између тестова и наставничког испитивања, где смер пристрасности углавном зависи од тога да ли дете припада групи ученика која уобичајено показује боље резултате (Burgess & Greaves, 2013; Rangvid, 2015). На пример, ако су девојчице боље у неком предмету, пристрасност наставника је окренута ка њима, а дечаки су у независнијем положају (Ibid.). Због тога што је процес оцењивања јако важан за будућност ученика и њихово више образовање, прелазак на искључиво субјективно оцењивање може имати потенцијално дугорочне последице за једнакост могућности у даљем образовању.

Такође је вероватно да у будућности неки ученици могу имати бенефиције због овог преседана. На пример, у Норвешкој је донета одлука да сви средњошколци завршне године добију диплому средње школе. Маурин и Макнели (Maurin & McNally, 2008) показују да је напуштање нормалних процедура у оцењивању 1968. године у Француској довело до позитивних дугорочних последица за обухваћене генерације том процедуром.

На вишем ступњу образовања, многи факултети замењују традиционалне испите онлајн алатима за оцењивање. Ово је нова област и за професоре и за студенте, и оцењивање ће вероватно имати већу стопу грешке него иначе. Истраживања показују да су кандидати за посао бирани, између осталог, и на основу просека оцена (Piorunik, Schwerdt, Simon, & Woessman, 2020). На основу тога учачамо да је процес оцењивања важан не само за појединца, већ и за друштво у целини (Faubert, 2012).

Закључак

Глобално затварање образовних институција услед пандемије Covida 19 изазвало је велике (и поприлично неједнаке) прекиде у образовању ученика, у њиховом оцењивању, у отказивању квалификационих испита или заменом њиховим лошијим алтернативама. Заједничка мисија свих образовних система је иста: то је да се превазиђе криза и одговори на пандемију са којом се суочавамо. Изазов је смањити, што је више могуће, негативан утицај који ова пандемија има на учење и школовање и изградити искуство помоћу којег ће ученици брже напредовати у процесу учења. Како се образовни системи боре са кризом, такође морамо имати на уму како повратити ранији снажан систем са новим осећајем одговорности свих актера и бољим

разумевањем и осећајем важности и потребе да се превазиђу разлике у могућностима и обезбеди да сви ученици имају подједнаке шансе за једнако образовање. Са развојем ситуације из дана у дан, државе се боре различитим приступима да смање утицај пандемије на образовање. Предузимају мере како би означиле друштвену димензију ове кризе која утиче на животе ученика на безброј начина.

Ученици су одвојени од својих вршњака и од кључне важности је обезбедити њихово благостање и заштитити њихово ментално здравље, као и пружити додатну помоћ породицама, наставницима и неговатељима. У овом тренутку образовање подразумева другачију структуру, формат и димензију, посебно у развијеним земљама. Овим се истичу и позитивни аспекти интернет садржаја и његове глобалне свеобухватне примене који су до сада били стављани у негативну конотацију забаве и разоноде. Образовне институције би требало да се прилагоде ситуацији у времену пандемије како би понудиле квалитетно образовање кроз нерезиденцијални формат. То ће омогућити да студенти и ученици могу да наставе своје учење чак иако се суоче са тешким временима каква доживљавају за време пандемије вируса корона.

Литература

- Andersen, S. C., & Nielsen, H. S. (2019). Learning from Performance Information. *Journal of Public Administration Research and Theory*, 30(3), 415-431.
- Anderson, J. (2020, March 30). *The coronavirus pandemic is reshaping education*. Quartz. Retrieved from <https://qz.com/1826369/how-coronavirus-is-changing-education/>
- Barrett, S. (2020, March 23). *Coronavirus on campus: College students scramble to solve food insecurity and housing challenges*. CNBC. Retrieved from <https://www.cnbc.com/2020/03/23/coronavirus-on-campus-students-face-food-insecurity-housing-crunch.html>
- Bayham, J., & Fenichel, E. P. (2020). *The impact of school closure for COVID-19 on the US healthcare workforce and the net mortality effect*. medRxiv <https://doi.org/10.1101/2020.03.09.20033415>
- Bennett, B., Spencer, D., Bergmann, J., Cockrum, T., Musallam, R., Sams, A., Fisch, K., & Overmyer, J. (2013). The flipped classroom manifest. *International Journal of Education and Research*, 4(11), 1-8.
- Bjorklund, A., & Salvanes, K. (2011). Education and Family Background: Mechanisms and Policies. *Handbook of the Economics of Education*, 3(1), 201-247.
- Brooks, S., Smith, L., Webster, R., Weston, D., Woodland, L., Hall, I., & Rubin, J. (2020). The impact of unplanned school closure on children's social contact, *Eurosurveillance*, 25(13), 21-31. <https://doi.org/10.31219/osf.io/2txsr>
- Burgess, S., & Greaves, E. (2013). Test Scores, Subjective Assessment, and Stereotyping of Ethnic Minorities. *Journal of Labor Economics*, 31(3), 535-576.
- Clement, J. (2020, July 24). *Global digital population as of January, 2020*. Retrieved from <https://www.statista.com/statistics/617136/digital-population-worldwide/>
- Cluver, L., Lachman, J. M., Sherr, L., Wessels, I., Krug, E., Rakotomalala, S., Blight, S., Hillis, S., Bachman, G., Green, O., Butchart, A., Tomlinson, M., Ward, C. L., Doubt, J., & McDonald, K. (2020). Parenting in a time of COVID-19. *Lancet* 395(10231), e64. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(20\)30736-4](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(20)30736-4)

- Dlearn. (2019, September 20). *5G technology and its influence on Education*. Retrieved from <https://dlearn.eu/5g-technology-and-its-influence-on-education/>
- Faubert, B. (2012). *A Literature Review of School Practices to Overcome School Failure*. Paris: OECD.
- HoloniQ. (2020, March 16). *COVID-19. Global Education Outlook Survey*. Retrieved from <https://globaloutlook.holoniq.com>
- Kawano, S., & Kakehashi, M. (2015). Substantial Impact of School Closure on the Transmission Dynamics during the Pandemic Flu H1N1-2009 in Oita, Japan. *PLOS One* 10(12), e0144839. <https://doi.org/10.1371/014483919326203>
- Lee, J., & Lubienski, C. (2017). The Impact of School Closures on Equity of Access in Chicago. *Education and Urban Society*, 49(1), 53-80. <https://doi.org/10.1177/0013124516630601>
- Murphy, R., & Wyness, G. (2020). *Minority Report: the impact of predicted grades on university admissions of disadvantaged groups*. CEPEO Working Paper Series 20-07, Centre for Education Policy and Equalising Opportunities: UCL Institute of Education.
- Maurin, E., & McNally, S. (2008). Vive la revolution! Long-term educational returns of 1968 to the angry students. *Journal of Labor Economics*, 26(1), 1-33.
- Narasimharao, B., Kanchugarakoppal, S., & Fulzele, T. (2013). *Evolving Corporate Education Strategies for Developing Countries: The Role of Universities*. Hershey: IGI Global.
- Ngumbi, E. (2020, March 17). *Coronavirus closings: Are colleges helping their foreign, homeless and poor students?* USA Today. Retrieved from <https://www.usatoday.com/story/opinion/2020/03/17/coronavirus-closings-can-strand-poor-foreign-homeless-college-students-column/5054621002/2020-03-23>.
- OECD. (2020). *Tackling coronavirus (COVID-19)*. Retrieved from <http://www.oecd.org/coronavirus/en/>
- Oreopoulos, P., Page, M., & Stevens, A. (2006). Does human capital transfer from parent to child? The intergenerational effects of compulsory schooling. *Journal of Labor Economics*, 24(4), 729–760.
- Piopiunik, M., Schwerdt, G., Simon, L., & Woessman, L. (2020). Skills, signals, and employability: An experimental investigation. *European Economic Review*, 123(1) <https://doi.org/10.1016/j.euroecorev.2020.103374>
- Rangvid, B. S. (2015). Systematic differences across evaluation schemes and educational choice, *Economics of Education Review*, 48(1), 41-55.
- Rospenda, K. M., & Richman, J. A. (2005). Harassment and discrimination. In J. Barling, E.K. Kelloway, & M. R. Frone (Eds.), *Handbook of work stress* (pp. 149-188). Thousand Oaks: Sage Publishing.
- Stepanović, S. (2018). *Inkluzija*. Šabac: Sumatra.
- UNESCO (2020a). *Distance learning solutions*. Retrieved from <https://en.unesco.org/covid19/educationresponse/solutions>
- UNESCO (2020b, March 6). *How to plan distance learning solutions during temporary schools closures*. Retrieved from <https://en.unesco.org/news/how-plan-distance-learning-solutions-during-temporary-schools-closures>
- UNESCO (2020c, March 4). *290 million students out of school due to COVID-19: UNESCO releases first global numbers and mobilizes response*. Retrieved from <https://en.unesco.org/news/290-million-students-out-school-due-covid-19-unesco-releases-first-global-numbers-and-mobilizes>
- UNESCO (2020d, March 24). *COVID-19 Educational disruption and response*. Retrieved from <https://en.unesco.org/covid19/educationresponse>

- UNESCO (2020e, February 19). *How is China ensuring learning when classes are disrupted by coronavirus?* Retrieved from <https://en.unesco.org/news/how-china-ensuring-learning-when-classes-are-disrupted-coronavirus>
- Vota, W. (2020, April 22). *10 Educational Technology Solutions for COVID-19 Out-of-School Children*. ICT works. Retrieved from <https://www.ictworks.org/educational-technology-solutions-covid19-response/#.Xo4udEAzaUk>
- Wong, Z. S. Y., Goldsman, D., & Tsui, K. L. (2016). Economic evaluation of individual school closure strategies: the Hong Kong 2009 H1N1 pandemic. *PloS one*, 11(1).
- World Economic Forum. (2020, March 30). *4 ways COVID-19 could change how we educate future generations*. Retrieved from <https://www.weforum.org/agenda/2020/03/4-ways-covid-19-education-future-generations>

Примљено: 14.04.2020.

Коригована верзија примљена: 02.07.2020.

Прихваћено за штампу: 08.07.2020.

The Impact of the COVID-19 Pandemic on Education

Saša Stepanović

College of Social Work, Belgrade, Serbia

Abstract

The COVID-19 pandemic has affected education systems worldwide, leading to the mass closures of schools and universities. Since April 3, 2020, over 1.7 billion school and university students have stopped attending educational institutions due to their closure as part of efforts to stem the spread of the COVID-19 virus. Over 180 countries proceeded to close educational institutions across their territory, which has affected 97% of the global student population. Not only has the shutting down of schools impacted students, teachers and families, it has also had broader economic and social repercussions. The shutting down of schools as part of the response to COVID-19 has highlighted various social and economic problems such as digital learning, homelessness, food shortages, as well as health care, child care, the internet, housing, and the care of elderly and disabled persons. The impact has been even more severe on children with developmental disabilities and their families, since it has led to an interruption of education and to care provision difficulties, and therefore also to additional expenses for families prevented from working. As a response to the closing of schools, UNESCO has proposed the implementation of distance education programs and open educational resources and platforms which could be used by schools and teachers so as to be accessible to every student, thus limiting the interruption and disruption of teaching and education.

Keywords: education, COVID-19, pandemic, distance education, digital learning.

Влияние пандемии Коронавируса на образование

Саша Степанович

Высшая школа социальной работы, Белград, Сербия

Резюме Пандемия коронавируса 2019-20 гг. затронула системы образования по всему миру, что привело к массовому закрытию школ и факультетов. По состоянию на 3 апреля 2020 года более 1,7 миллиарда учеников и студентов прекратили посещать учебные заведения из-за их закрытия в результате защиты от вируса COVID-19. Более 180 стран закрыли учебные заведения по всей стране, что затронуло 97% учащихся в мире. Закрытие школ не только влияет на учеников, студентов, учителей и семьи, но также имеет более широкие экономические и социальные последствия. Закрытие школ в результате реакции на COVID-19 пролило свет на различные социальные и экономические проблемы, такие как: цифровое обучение, бездомность, нехватка еды, а также здравоохранение, уход за детьми, Интернет, жилье и помощь пожилым людям и людям с ограниченными возможностями. Воздействие было еще более серьезным для детей с ограниченными возможностями и их семей, поскольку оно вызвало отсев, проблемы с уходом, а также соответствующие экономические расходы для семей, не способных работать. В ответ на закрытие школ ЮНЕСКО предложила реализовать программы дистанционного обучения и открытые образовательных ресурсов и платформ, которые школы и учителя должны сделать доступным каждому учащемуся и, таким образом, ограничить перемены и нарушения в образовании и обучении.

Ключевые слова: образование, COVID-19, пандемия, дистанционное образование, цифровое обучение.